

Armands Kūceņš, Anss Ataols Bierzeņš⁵ (Latgališu volūdys centris)
LATGOLA I VYROVA: AP REGIONA VOLŪDYS VUICEIŠONU
LATVEJIS I IGAUNEJIS ŠKOLUOS I BĀRNUDUORZŪS

Atslāga vuordi: *vuiceiba, regiona volūda skolā i pyrmaškolā.*

Pādejā laikā latgališu (i Latvejis vysumā) socialajā diskursā cieški monomys nūruodis iz tū, ka Igauneja asūte taida kai Baļtejis regiona „paraugvaļsteiba“. Daudzeji roksta, ka Latveja varātu puorjimt „lobū praktiku“ nu Igaunejis, kurei Baļtejis kontekstā vysutuoluok nūguojuse taiduos lituos kai nūdūkļu saparāds, minimaluos olgys paceļšona, satiksmis sistemys reguliešona, birokratejis mazyņuošona, vaļstiskuo sektora pakaļpiņu elektroniziešona i tt.

Napreteņdādami iz itaidys saleidzynuošonys pamatu vysapjamūšu analizi, itymā referatā patēmēsim, voi vyrovīši (Dīnavydigaunejis regionaluos volūdys runuotuoji) varātu byut kaidys naviņ paraugs latgališim vuiceibys atzarē, a taišni – regiona volūdys i kulturys vuiceišonā školuos i bārnuduorzūs.

Samārojūt situaceju Latvejā i Igaunejā, redzīs, ka regiona volūdys vuiceišonā Igauneja eistyn tykuse tuoluok kai Latveja. Tai, pīvadumam, vyrovīšu aba dīnavydigaunū literarū volūdu, aba „vyru-setu“ volūdu (t. i., igauņu volūdys dīnavydu variantu ar sovu seneju literaturys tradiceju) 2016/ 2017 godā kai priškmatu vuica 17 Dīnavydigaunejis školuos, nu jūs 12 školuos vyrovīšu volūda i kultura irā fakultativs pulceņš, a 5 školuos – vuiceibu programys daļa (kai vīns nu izalosomūs priškmatu). Kuruos nakuruos školuos vyrovīšu volūdys stuņdis agruokā voi vāluokā klasē puorit vysi školņiki, a nazcik školuos vyrovīšu volūda jau suokta izlītuot taišni kai apvuiceibys volūda (jamā nūteik dorbvuiceibys i dzīduošonys stuņdis).

Kas zeimojās iz bārnuduorzim, vyrovīši niule īdzeivynoj treju godu (2015–2018) projektu, kura ramuos 14 bārnuduorzūs (16 grupeņuos) div dīnys nedelā audzynuotuojis vysu dīnu ar bārnim runoj vyrovīšu (dīnavydigaunū) volūdā, a palykušuos treis nedelis dīnys – vaļstiskuos igauņu volūdys formā.

Regiona volūdys vuiceišona školuos i bārnuduorzūs breineigi nūteik i cytuos ES vaļsteibuos (Puolejā, Suomejā i tt.), tok Igauneju saleidzynuošonai izalasejom deļ juos geografiskuo tyvuma Latgolai i deļ leidzeiguos ar Latveju sociolingvistiskuos situacejis:

- Igaunejā, taipoš kai Latvejā, irā lels krīvolūdeigūs dzeivuotuoju procents, i deļtuo vaļsteiba, taipoš kai Latveja, beistās oficialai pīzeit regionaluos volūdys statusu (itamā zinē saleidzynuošonai nader, saceisim, Puoleja);
- Igauneja, taipoš, kai Latveja, samārā nabogota vaļsteiba ar labtik aprūbežuotom vareibom finansēt vuiceibys sistemu (itamā zinē saleidzynuošonai nader, pīvadumam, Suomeja).

Itymā referatā:

- apsavērsim, kaidi faktori vadynoj regiona volūdys mudruoku ūšonu vuiceibys sistemā;
- caur vuiceibys prizmu raudzeisim atsaceit iz vaicuojumu, deļkuo taidys populars irā redzīņs, ka Igauneja „it pa prišku Latvejai“;
- raudzeisim pasuokt diskuseju, kū Baļtejis vaļsteibys tei nu tuos varātu pasavuiceit, kab pyrmaškolys i školys vacuma bārnim byutu kū gods, tū leluokys vareibys oficialai vuiceitīs regiona volūdu.

⁵ Izjāmuma kuortā -- autoru raksteibā i teksta stilistikā. -- Red.